

80-lecie urodzin dr. Józefa Gurgula – współtwórcy „Problemów Kryminalistyki”

Józef Gurgul opublikował swój pierwszy artykuł na łamach „Problemów Kryminalistyki” w 1969 roku, czyli jeszcze wtedy, gdy były one piśmie nadal szukającym własnej formuły. Dziś po niemal czterdziestu latach możemy bez przesady powiedzieć, że Jubilat w znaczącym stopniu przyczynił się do ugruntowania pozycji tytułu – jako autorskiej a potem również, wspierając go swoim autorytetem, jako czasopisma redakcyjnej. Przez ponad 37 lat opublikował na łamach kwartalnika 51 artykuły, w tym recenzje, analizy przypadku, glosy do orzeczeń SN, artykuły popularnonaukowe. W całej swojej historii czasopismo nie miało równie aktywnego i twórczego autora. Ze względu na zasługi dla pisma, doświadczenie prokuratorskie i nieprzeciętną wiedzę z zakresu kryminalistyki w latach osiemdziesiątych Józef Gurgul został powołany do grona kolegium redakcyjnego „PK”, współpracował też z Wydawnictwem Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego KGP jako redaktor naukowy podręcznika „Biegły i jego opinia” prof. Stefana Kalinowskiego.

Doktor Józef Gurgul, prokurator Ministerstwa Sprawiedliwości – dziś już w stanie spoczynku – przez te wszystkie lata włączał się aktywnie w nurt dyskusji na tematy prawa karnego i kryminalistyki, zajmował i nadal zajmuje stanowisko w wielu głośnych sprawach, wchodził w polemiki, powołując się na prowadzone sprawy i doświadczenie zawodowe, dzięki czemu czytelnik może poznać perspektywę praktyka, biorącego udział w procesie egzekwowania prawa. Energia i pasja, która jest obecna w każdym Jego artykule, budzi podziw czytelników i kolegów kryminalistów.

Oprócz niezaprzeczalnego atutu poznawczego wszystkie publikacje Jubilata mają silne oparcie w wiedzy teoretycznej, zdobytej podczas studiów prawniczych w latach 1947–52 na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie Jubilat kształcił się pod okiem największych autorytetów: prof. Jana Stanisława Olbrychta, prof. Jana Sehna czy prof. Władysława Chłopickiego. Może tym uczonym i ich naukom zawdzięcza niebywałą wprost dbałość o szczegół i przywiązywanie niezwyklej wagi do współpracy prokuratora z medykiem sądowym, psychologiem czy ekspertem kryminalistyki. W jego twórczości obecne są mocne akcenty dydaktyczne, swoiste poczucie misji wychowania kolejnych pokoleń prokuratorów i policjantów, kierujących się poczuciem sprawiedliwości i chęcią dążenia do poznania prawdy za wszelką cenę, ludzi, dla których – tak jak dla Niego – prawo jest nie tylko obszarem czynności zawodowych, lecz także sposobem na życie.

Artykuły dr. Gurgula publikowane przez niemal cztery dziesięciolecia na łamach „Problemów Kryminalistyki” można podzielić na jednostki tematyczne. W centrum zainteresowań Autora leży przede wszystkim zagadnienie przebiegu procesu i śledztwa. Autor poświęcił mu dziewięć artykułów, ale w praktyce nawiązuje do tej problematyki we wszystkich swoich opracowaniach. Wszak całe Jego życie zawodowe upłynęło właśnie na prowadzeniu śledztwa, wnikliwych studiach akt, ekspertyz i dokumentów, zgłębianiu przepisów prawa od strony zarówno praktycznej, jak i teoretycznej. Działalność prokuratorska przyniosła mu wiele cennych doświadczeń, które stały się inspiracją interesujących i odkrywczych prac.

Na szczególną uwagę zasługują te poświęcone zabójstwom na tle seksualnym. Analizy konkretnych przypadków pozwoliły Józefowi Gurgulowi na wskazanie pewnych zależności i cech charakteryzujących zabójców z lubieżności.

W swoich tekstach Autor wielokrotnie podkreśla potrzebę nieustannego rewidowania własnych poglądów, sceptycyzm i dystans do własnej wiedzy w myśl zasady „wątpię, więc jestem”: „Determinantą poznawczego sukcesu oględzin jest poczucie odpowiedzialności za jakość wymiaru sprawiedliwości, wrażliwość i empatia pozwalająca przenikać i rozumieć zarówno własne, jak i cudze racje. Rzetelność charakteru chroni przed przecenianiem tego, co organ procesowy wie. W konsekwencji zapobiega lekceważeniu przezeń tego, czego nie wie. Bezsprzecznie, znakomita większość śledczych klęsk wynika z wymienionej tutaj wady psychiki sprawiającej, że prowadzący postępowanie zawsze (jak mylnie sądzi) „wie lepiej”, stale „ma rację” i rzadko wyczuwa grząskość gruntu, na którym opiera swe poglądy”.¹

Józef Gurgul nigdy nie zapominał o roli kształcenia prawników na studiach, a potem przyszłych prokuratorów – na aplikacjach. Twierdzi, że muszą oni osiąść minimum wiedzy o pracy wszystkich osób uczestniczących w procesie dochodzeniowo-śledczym: techników kryminalistyki, policjantów, ekspertów, medyków sądowych. Wskazuje na potrzebę wypracowania metod współpracy, które gwarantowałyby skuteczność i unikanie podstawowych błędów, a mianowicie wspólnego niehermetycznego języka, opartego na wzajemnym zrozumieniu i respektowaniu własnych czynności: „O skuteczności układu

prawnik—ekspert decyduje wspólność ich wiedzy; ani prawnicza, ani specjalistyczna, lecz wspólna. Sedno rzeczy tkwi w tym, aby decydent dysponował bodaj elementarną znajomością struktury badanego problemu, biegły natomiast orientował się w jurydycznej stronie konkretnego procesu”.²

Kompleksem pojęciowym, któremu poświęcił Autor wiele artykułów opublikowanych na łamach „Problemów Kryminalistyki”, jest rola biegłego i jego opinii w procesie karnym. Zawsze niezwykle wyraźnie podkreśla ścisłe związki pomiędzy zadaniami prokuratora i kryminalistyka. Namawiając do zacieśnienia współpracy między sądem a biegłym, nigdy nie stracił z oczu zasadniczej prawdy, że prawda sędziego i prawda biegłego nie jest tożsama.

Józef Gurgul zajmował się również poszczególnymi czynnościami śledczymi jak: postępowanie przygotowawcze, oględziny, identyfikacja zwłok czy przesłuchanie. Jako znawca procesu śledczego apelował o przywiązywanie należytej wagi do poszczególnych jego etapów, do wewnętrznej dyscypliny w wykonywaniu czynności na miejscu zdarzenia i niepomijanie żadnego szczegółu.

Exemplifikacja metod postępowania w trakcie śledztwa zaczerpnięta jest z doświadczenia własnego Józefa Gurgula. Jego artykuły i książki dają pełny obraz pracy nad wykrywaniem sprawcy przestępstw, ponieważ przenika się w nich ponadprzeciętna znajomość realiów popełniania i wykrywania przestępstw oraz rozważania teoretyczne, nawiązujące do osiągnięć kryminalistyków zarówno polskich, jak i zagranicznych. Wszystkie wnioski, do których dochodzi Autor, są o tyle wiarygodne, że poparte długoletnią praktyką, wnikliwą analizą konkretnych przypadków przeprowadzaną nie tylko z punktu widzenia praktyka, lecz także naukowca. Prace poświęcone śledztwu mają najczęściej formę studium przy-

padku, artykułu monograficznego i syntetycznego zestawienia wielu spraw, np. zabójstw na tle seksualnym.

Bez względu na temat i przeznaczenie wszystkie publikacje Józefa Gurgula charakteryzuje przenikliwa znajomość kodeksu karnego i realiów procesowych, właściwa tylko doświadczonym praktykom. Dla tekstów Jego autorstwa charakterystyczne jest odwoływanie się nie tylko do zasobu wiedzy i umiejętności, lecz także sumienia i kwalifikacji moralnych ludzi zajmujących się prawem, a zwłaszcza prokuratora i sędziego. Na kartach „Problemów Kryminalistyki” Jubilat propagował dokładność, skrupulatność i sumienność w wykonywaniu obowiązków, ale nigdy nie tracił z pola widzenia człowieka, którym w pierwszej kolejności jest zarówno oskarżający, jak i oskarżony.

Z prac Szanownego Jubilata emanuje uміłowanie mądrości minionych wieków objawiające w licznych cytatach łacińskich, znajomość dzieł filozofów, a także wierność autorytetom i wielkim nazwiskom, które stworzyły podwaliny polskich nauk prawnych. Często w swoich pracach Józef Gurgul przywołuje takie nazwiska jak: Jan Stanisław Olbrycht, Jan Sehn czy Kazimierz Jaegermann. Cenił ich umiejętności, filozofię i tradycyjne wzorce etyczne przez nich propagowane. Autor nigdy jednak nie zamyka się w kręgu dokonań swych znamienitych poprzedników i we wszystkich artykułach apeluje o międzypokoleniową wymianę myśli. Zdaje sobie bowiem sprawę, że szybko zmieniające się realia wymagają nowych metod działania, ale skład zasad moralnych pozostaje jednak ten sam.

Znamienita część Jego prac opublikowanych na łamach „Problemów Kryminalistyki” może być z wielkim pożytkiem czytana zarówno przez specjalistów, którzy znajdują w nich polemiki, glosy do innych publikacji czy wydarzeń, interesująco napisane re-

cenzie, ciekawie zaprezentowane konkretne przypadki śledztw, w których nierzadko autor sam brał udział, czy wreszcie mogą odnaleźć inspirację do własnych przemyśleń i poszukiwań naukowych. O zasięgu oddziaływania wiedzy i autorytetu Józefa Gurgula świadczy nader częsta obecność artykułów Jego autorstwa w piśmiennictwie przywoływanym w pracach zarówno doświadczonych, jak i młodszych autorów, drukowanych choćby w „Problemach Kryminalistyki”.

Obecna w Jego opracowaniach refleksja dotycząca stanu skuteczności polskich organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, a także polskiej kryminalistyki, pozwala przypuszczać, że autor uważa ich udoskonalenie za swoje misję. Niezwykle czytelne jest jego zaangażowanie w zapewnianie porządku prawnego, ładu i bezpieczeństwa w kraju. Bez przesady można powiedzieć, że zwalczanie przestępstw i ich sprawców zawsze traktował z niezwykłą powagą, pasją i żarliwością entuzjasty.

Z okazji osiemdziesiątych urodzin redakcja życzy Autorowi dużo zdrowia, wielu niezapomnianych, szczególnie cennych chwil spędzonych z bliskimi i samych pogodnych dni wypełnionych radością.

Mamy nadzieję, że dr Józef Gurgul będzie nadal dzielił się na łamach „Problemów Kryminalistyki” swoim bogatym doświadczeniem i niezmienne inspirował kolejne pokolenia czytelników do własnych poszukiwań badawczych i działań na rzecz walki z przestępczością.

Anna Namysł

¹ J. Gurgul: Sądowo-lekarska problematyka spraw z tzw. Komisji posła Rokity, „Problemy Kryminalistyki” 1990, nr 189–190, s. 185;

² J. Gurgul: Art. 182 k.p.k. w praktyce, orzecznictwie SN i doktrynie. Cz. I, „Problemy Kryminalistyki” 1992, nr 195–196, s. 7.